

חק לישראל – פרשת משפטים יום א'

תורה – שמות פרק כא'

- (א) וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁיִם לִפְנֵיהֶם: (א) וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁיִם לִפְנֵיהֶם: (א) וְאֵלֶּיךָ דִּינִיָּא דִּי תִסְדֵּר קְדָמִיָּהוּן:
- (ב) כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבְשִׁבְעַת יָצֵא לְחֻפְשֵׁי חָנָם: (ב) כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבְשִׁבְעַת יָצֵא לְחֻפְשֵׁי חָנָם: (ב) אֲרִי תִזְבֹּן עֶבְדָּא בֵּר יִשְׂרָאֵל שֵׁשׁ שָׁנִין יִפְלַח וּבְשִׁבְעֵתָא יִפּוֹק לְבֵר חוֹרִין מִגֹּן:
- (ג) אִם בָּגַפוּ יָבֵא בָּגָפוֹ יָצֵא אִם בָּעַל אִשָּׁה הוּא וַיִּצְאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ: (ג) אִם בָּגַפוּ יָבֵא בָּגָפוֹ יָצֵא אִם בָּעַל אִשָּׁה הוּא וַיִּצְאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ: (ג) אִם בְּלַחֲדוּהִי יַעֲוֹל בְּלַחֲדוּהִי יִפּוֹק אִם בָּעַל אִתְמָא הוּא וְתִפּוֹק אִתְתִּיהָ עִמִּיהָ:
- (ד) אִם אֲדָנָיו יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה וַיִּלְדָּה לוֹ בָּנִים אוֹ בָנוֹת הָאִשָּׁה וַיִּלְדֶּיהָ תִהְיֶה לְאֲדֹנֶיהָ וְהוּא יָצֵא בָּגָפוֹ: (ד) אִם אֲדָנָיו יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה וַיִּלְדָּה לוֹ בָּנִים אוֹ בָנוֹת הָאִשָּׁה וַיִּלְדֶּיהָ תִהְיֶה לְאֲדֹנֶיהָ וְהוּא יָצֵא בָּגָפוֹ: (ד) אִם רַבּוּנִיהָ יִתֵּן לִיהָ אִתְמָא וְתִלִּיד לִיהָ בְּנִין אוֹ בָנָן אִתְמָא וּבְנֵהָא תִהִי לְרַבּוּנְהָא וְהוּא יִפּוֹק בְּלַחֲדוּהִי:
- (ה) וְאִם אָמַר יֹאמֵר הָעֶבֶד אֶהְבֵּתִי אֶת אֲדֹנָי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בְּנֵי לֵא אֲצֵא חֻפְשִׁי: (ה) וְאִם אָמַר יֹאמֵר הָעֶבֶד אֶהְבֵּתִי אֶת אֲדֹנָי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בְּנֵי לֵא אֲצֵא חֻפְשִׁי: (ה) וְאִם מִימֵר יִמֵּר עֶבְדָּא רַחֲמִינָא יֵת רַבּוּנִי יֵת אִתְתִּי וְיֵת בְּנֵי לֵא אֲפּוֹק לְבֵר חוֹרִין:
- (ו) וְהִגִּישׁוּ אֲדָנָיו אֶל הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל הַדָּלֶת אוֹ אֶל הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדָנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וְעִבְדוֹ לְעֵלָם: (ו) וְהִגִּישׁוּ אֲדָנָיו אֶל הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל הַדָּלֶת אוֹ אֶל הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדָנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וְעִבְדוֹ לְעֵלָם: (ו) וַיִּקְרַבְנִיהָ רַבּוּנִיהָ לְקָדָם דִּינִיָּא וַיִּקְרַבְנִיהָ לְזוֹת (דִּילְזוֹת) דְּשָׂא אוֹ לְזוֹת מְזוּזָא וְרָצַע רַבּוּנִיהָ יֵת אוּדְנִיהָ בַּמַּרְצֵעָא וַיְהִי לִיהָ עֶבֶד פְּלַח לְעֵלָם:

רש"י

(דברים לב) כי לא כלורנו אורס ואויבנו פלילים כשאויבנו פלילים זהו עדות לעלוי יראתם:

(ב) כי תקנה עבד עברי – עבד שהוא עברי או אינו אלא עבדו של עברי עבד כנעני שלקחתו מישראל ועליו הוא אומר שש שנים יעבוד ומה אני מקיים (ויקרא כה) והתנחלתם אותם בלקוח מן הנכרי אבל בלקוח מישראל לא בשש ת"ל (דברים טו) כי ימכר לך אחיך העברי לא אמרתי אלא באחיד: כי תקנה – מיד ב"ד שמכרוהו בגנבתו כמו שגא' (שמות כב) אם אין לו ונמכר בגנבתו או אינו אלא במוכר עצמו מפני דוחקו אבל מכרוהו ב"ד לא יאכל בשש כשהוא אומר (ויקרא כה) וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך הרי מוכר עצמו מפני דוחקו אמור ומה אני מקיים כי תקנה בנמכר ב"ד: לחפשי – לחירות:

(א) ואלה המשפטים – (ש"ר) כל מקום שנא' אלה פסל את הראשונים ואלה מוסיף על הראשונים מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דינון לפרשת מזבח לומר לך שחשים סנהדרין אצל המקדש (ס"א המזבח): אשר תשים לפניו – אמר לו הקב"ה למשה לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים עד שתהא סדורה בפייהם כמשנתה ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו לכך נא' אשר תשים לפניו כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם: לפניו – (גיטין פח) ולא לפני עו"א ואפי' ידעת דדין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל אל תביארו בערכאות שלהם שהמציא דיני ישראל לפני ארמיים מחלל את השם ומיקר את שם האלילים להשכיחם (ס"א להחשיבם) שגא' (א) ואלה המשפטים – (ש"ר) כל מקום שנא' אלה פסל את הראשונים ואלה מוסיף על הראשונים מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דינון לפרשת מזבח לומר לך שחשים סנהדרין אצל המקדש (ס"א המזבח): אשר תשים לפניו – אמר לו הקב"ה למשה לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים עד שתהא סדורה בפייהם כמשנתה ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו לכך נא' אשר תשים לפניו כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם: לפניו – (גיטין פח) ולא לפני עו"א ואפי' ידעת דדין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל אל תביארו בערכאות שלהם שהמציא דיני ישראל לפני ארמיים מחלל את השם ומיקר את שם האלילים להשכיחם (ס"א להחשיבם) שגא'

חק לישראל – פרשת משפטים יום א'

אף לכת מעומד (קידושין כז): ורלע אדניו את אזנו במרצע – הימנית או אינו אלא של שמאל ת"ל אזן אזן לגזרה שזה נא' כאן ורלע אדוניו את אזנו ונאמר במרצע (ויקרא יד) תנוך אזנו הימנית מה להלן הימנית אף כאן הימנית. ומה ראה אזן להרצע מכל שאר אברים שבגוף (מכילתא) אמר ר' יוחנן בן זכאי אזן זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב תרצע. ואם מוכר עצמו אזן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים והלך וקנה אדון לעצמו תרצע. ר"ט היה דורש מקרא זה כמין חומר (ר"ל קשר כרור מבוסס שתולין בלואר לתכטיט) מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית אמר הקב"ה דלת ומזוזה שהיו עדים במארים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי (ויקרא כה) כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם ולא עבדים לעבדים והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע בפניהם: ועבדו לעולם – עד היוכל או אינו אלא לעולם (קידושין טו) כמשמעו. ת"ל (ויקרא כה) ואיש אל משפחתו תשובו מגיד שחמשי שנה קרויים עולם ולא שיהא עובדו כל חמשים שנה אלא עובדו עד היוכל בין סמוך בין מופלג:

(ג) אם בגפו יבא – שלא היה נשוי חשה כתרגומו אם בלחודוהי ולשון בגפו בכנפו שלא בא אלא כמות שהוא יחידי בתוך לבשו בכנף בגדו: בגפו יבא – מגיד שאם לא היה נשוי מתחלה אין רבו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים (קידושין כ): אם בעל חשה הוא – ישראלית (מכילתא): ויבאה אשתו עמו – וכי מי הכניסה שתלא אלא מגיד הכתוב שהקונה עבד עברי חייב במזונות אשתו ובניו (קידושין כז):

(ד) אם אדניו יתן לו חשה – מכאן שהרשות ביד רבו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים או אינו אלא בישראלית ת"ל האשה וילדיה תהיה לאדוניה הא אינו מדבר אלא בכנענית שהרי העבדיה אף היא יובאה בשש ואפי' לפני שש אם הביאה סימנין יובאה שנאמר (דברים טו) אחיך העברי או העבדיה מלמד שאף העבדיה יובאה בשש:

(ה) את אשתי – השפחה:

(ו) אל האלהים – (מכילתא) לב"ד כריך שימלך במוכרו שמכרוהו לו: אל הדלת או אל המזוזה – יכול שתהא המזוזה כשרה לרצוע עלי' ת"ל (דברים טו) ונתתה באזנו ובדלת דלת ולא במזוזה הא מה ת"ל או אל המזוזה הקיש דלת למזוזה מה מזוזה מעומד

נביא – ירמיה לד' ח' יג'

(ח) הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת יהוה אחרי כרת המלך עזקיהו ברית את כל העם אשר בירושלם לקרא להם דרור: (ח) פתגם נבואה דהוה עם ירמיה מן קדם יי בתר דגזר מלכא דעקיה קים עם כל עמא דבירושלם למקרי להון חרו:

(ט) לשלח איש את עבדו ואיש את שפחתו העברי והעבריה חפשים לבלתי עבד בם ביהודי אחיהו איש: (ט) לשלחא גבר ית עבדיה וגבר ית אמתיה בר ישראל ובת ישראל בני חורין בדיל דלא יפלחון בהון גבר באחוזי יהודאה:

(י) וישמעו כל השרים וכל העם אשר באו בבית לשלח איש את עבדו ואיש את שפחתו חפשים לבלתי עבד בם עוד וישמעו וישלחו: (י) ושמעו כל דברביא וכל עמא דעלו בקימא לשלחא גבר ית עבדיה וגבר ית אמתיה בני חורין בדין דלא יפלחון בהון עוד וקבילו ושלחו:

(יא) וישבו אחרי כן וישבו את העבדים ואת השפחות אשר שלחו חפשים ויכבשו {ויכבשו} לעבדים ולשפחות: (יא) ותבו בתר כן ואתיבו ית עבדין וית אמהתא דפטרו בני חורין וכבישונון לעבדין ולאמהן:

חק לישראל – פרשת משפטים יום א'

(יב) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֶל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה לֵאמֹר: (יב) והוּהוּ פִתְגָם נְבוּאָה מִן קִדְמֵי יְיָ עִם יִרְמְיָהוּ מִן קִדְמֵי יְיָ לְמִימְרֵי:

(יג) כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי כָרַתִּי בְרִית אֶת אֲבוֹתֵיכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה אֲנִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִפֶּיַת עֲבָדִים לֵאמֹר: (יג) כַּדָּנָן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי דִישְׂרָאֵל אֲנִי גִזְרִית קִיָּם עִם אֲבֹהַתְכוֹן בַּיּוֹמָא דַּאֲפַקִּית יִתְהוֹן מֵאֲרַעֵא דְמִצְרַיִם מִבֵּית עֲבֹדוֹתָא לְמִימְרֵי:

רש"י

(ח) אחרי כרות המלך – זשנה השזיעית למלכו כך שנינו זסדר עולם ויהי זשנה השזיעית זאו אנשים מזקני יהודה לזרוש את

ה' אמרו ליחזקאל עזל כהן שמכרו רזו מהו שיאכל זתרומה כלומר לפי שהיו רוצין לומר לז נענש על המזות על שהזירו את העזדי:

כתובים – משלי פרק טז' ג'–ח'

(ג) גַּל אֶל יְהוָה מַעֲשֵׂיךָ וַיִּכְנֹן מַחֲשַׁבְתֶּיךָ: (ג) גַּלִּי לֵאלֹהֵא עוֹבֵדךָ וּמַחֲשַׁבְתְּךָ:

(ד) כֹּל פֶּעַל יְהוָה לְמַעֲגָהוּ וְגַם רָשָׁע לַיּוֹם רָעָה: (ד) כִּלְהוֹן עוֹבֵדִין דַּאלֹהֵא לֵאלִין דְּמִשְׁתַּמְעִין לִיהַ וּרְשִׁיעֵא לַיּוֹמָא בִישָׂא:

(ה) תוֹעֵבַת יְהוָה כֹּל גְּבוּהַ לֵב יָד לַיָּד לֹא יִנְקָה: (ה) מִרְחַקְתִּיהַ דַּאלֹהֵא כֹל דְּרַם בִּלְבִיָּה מִן בִּישְׁתָּא לֹא נִרְכִּי:

(ו) בְּחֶסֶד וְאֱמֶת יִכְפַּר עוֹן וּבִירְאָתָא יְהוָה סוּר מִרְעַע: (ו) בְּטִיבוֹתָא וּקוֹשְׁטָא מִתְכַּפֵּר סוּרְחָנָא וּדְחַלְתִּיהַ דַּאלֹהֵא מִסְטִי מִן בִּישְׁתָּא:

(ז) בְּרָצוֹת יְהוָה דְרָכֵי אִישׁ גַּם אוֹיְבָיו יִשְׁלַם אֹתוֹ: (ז) כַּד אֲתַרְעִי אֱלֹהֵא בַּאֲרַחְתִּיהַ דְּגִבְרָא אִף לְבַעֲלֵי דְבַבּוֹי נְשָׁלִים לִיהַ:

(ח) טוֹב מַעַט בְּצַדִּיקָה מִרַב תְּבוּאוֹת בְּלֹא מִשְׁפָּט: (ח) טַב קִלִּיל בְּצַדִּיקָתָא מִן סְגִיעֵא דְעֵלְלַתָּא דְלֹא בְרִינָא:

רש"י

(ג) גול אל ה' מעשיך – גלגל והשך עליו זרכיך ויכנו מחשבותיך, ד"ל גול אל ה' מעשיך, התפלל לפני על כל זרכיך. ויכנו – יתכסו ויתקיימו:

(ד) כל פעל ה' למענהו – הכל עשה זשזיל קילוסו כמו ענו לה' זתודה (תהלים קמז) ד"ל להעיד עליו כלומר פעלו מעיד עליו על

גבורותיו שניהם זהגלת תהלים. וגם רשע – עשה להניחו ליום רעה, וכל זה לקילוסו:

(ה) יד ליד לא ינקה – מיד ליד זל לז גמול גובה לזו:

(ו) וביראת ה' סור מערע – על ידי יראת ה' סור מערע:

(ז) זרעות ה' זרכי איש גם אויביו יזלים אתו – ירעה לו שהיו זלימים עמו:

חק לישראל – פרשת משפטים יום א'

משנה – דמאי פרק א'

(א) הקלין שבדמאי, השיתין, והרימין והעזרין, ובנות שוח, ובנות שקמה, ונובלות התמרה, והגפנין, והנעפה. וביהודה, האוג, והחמץ שביהודה, והבספר. רבי יהודה אומר, כל השיתין פטורין, חוץ משל דופרה. כל הרימין פטורין, חוץ מרימי שקמונה. כל בנות שקמה פטורות, חוץ מן המוסטפות:

סורבי"ט: ובנות שוח – תאנים לבנים המתגלות משלש שנים לשלש שנים ומתגלים זיערים: ובנות שקמה – תאנה המורכבת בערמון: ונובלות תמרה – תמרים שאינם מתבשלין באילן ותולשין אותן ומניחים אותם זה על זה עד שיתבשלו. ויש אומרים נובלות תמרה, תמרים שהפילתן הרוח קודם בשולן: גופנים – ענבים שמניחים אותן בגפן בסוף הצליר ובקושי מתבשלים: הנלפה – כלף שקורין קאופר"י זלע"ז: האוג – פרי אדום שקורין לו זלע"ז קורנאל"ו. ורמב"ם אומר שהוא אילן שעושה כמין אשכולות אדומות (אדומות) וקורין לו בערבי סומאק ולא היה זה הפרי חשוב ביהודה: והחומץ – בתחלה לא היה היין שביהודה מחמץ לפי שהיו מביאים ממנו נסכים וכל החומץ שביהודה לא היה בא אלל מן התמד, לפיכך החומץ שביהודה פטור, אבל לאחר שבטלו נסכים והחומץ בא מן היין, החומץ חייב בדמאי אף ביהודה כמו בשאר מקומות: והכסדר: כזרע גד (שמות טז), תרגום ירושלמי כסדר כוליאנדר"י זלע"ז: דופרא – שטוען פירותיו שני פעמים, בשנה לו זלשון יון שנים: שקמונה – שם מקום: המוסטפות – שנתבשלו באילן עד שנתבקעו מאליהן, שכל אלו חשובים הן, וחזקתן שאין באין מן ההפקר. ואין הלכה כרבי יהודה:

רע"ב – (א) הקלין שבדמאי – שהקלו חכמים על הפירות הללו הנזכרים במתניתין שלא לעשרן דמאי, לפי שחזקתן באים מן ההפקר משום דלא חשיבי, ואית בהו תרי ספיקי ספק באים מן ההפקר ופטורים מן המעשר, ואפילו אם תמלא לומר שבאים מן השמור וחייבים במעשר, שמא נתעשרו. ודמאי הם התבואה והפירות הנלקחים מעמי הארץ שהם חשובים על המעשרות, והחבר הלוקח פירות מעמי הארץ צריך להפריש מהם תרומת מעשר ומעשר שני זלכד אם היא שנת מעשר שני, אבל תרומה גדולה לא נחשדו עמי הארץ עליה, לפי שהיא במיתה ואין לה שיעור, שחטה אחת פוטרת כל הכרי והכל נזהרים בה, ומעשר ראשון ומעשר עני אין צריך להוציא מן הדמאי, אף על פי שעמי הארץ חשובים עליהם, לפי שיכול בעל הפירות לומר ללוי או לעני הבאים ליטול המעשרות הבא ראה שאין פירות הללו מעושרים וטוב, דקיימא לן בכל דוכתא המוציא מחזירו עליו הראיה אבל בתרומת מעשר ליכא למימר הכי, שהאוכל טבל שלא הורמו ממנו מתנות כהונה חייב מיתה ומשום איסורא מפרשינן לה לתרומת מעשר, ומעשר שני נמי כדי שלא לאכלו בטומאה, או שלא לאכלו חוץ לירושלים: השיחין – תאנים מדבריות: רימין – פירש הערוך פולכראק"י זלע"ז: ועוזרין – בערבי זערו"ד זלע"ז

(ב) הדמאי אין לו חמש, ואין לו בעור, ונאכל לאוג, ונכנס לירושלים ויוצא, ומאבדין את מעוטו בדרךים, ונותנו לעם הארץ, ויאכל כנגדו, ומחללים אותו כסף על כסף, נחשת על נחשת, כסף על נחשת, ונחשת על הפרות, ובלבד שיחזר ויפדה את הפרות, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, יעלה הפרות ויאכלו בירושלים:

חק לישראל – פרשת משפטים יום א'

לו, מה שאין כן בודאי שצריך שיעלהו כולו או דמיו ולא יפסד ממנו כלום בדרכים: ונותנים אותו לעם הארץ – לאכלו צירושלים ואף על פי שהוא חסוד לאכלו בטומאה מה שאין כן בודאי שאין מוסרים אותו לעם הארץ לפי שאינו נזהר לאכלו בטהרה: ויאכל כנגדו – כנגד מה שנתן לעם הארץ לוקח מנכסיו ואוכל בטהרה מעשר צירושלים: ומחללים אותו כסף על כסף – אם יש לו כסף מעשר שני של דמאי והוא צריך לו, יכול לחללו על כסף חולין, מה שאין כן בודאי שאין מחללין כסף על כסף אלא בסלעים של שני מלכים שיכול לחלל זה על זה אם השני חריף, אבל של מלך אחד לא, ללאו דרך חלול הוא, ובדמאי שרי: כסף על נחושת – אפילו שלא מדוחק אבל של דמאי מדוחק אין, שלא מדוחק לא: ויחזור ויפדה את הפירות – גרסינו, ולא גרסינו ובלבד שיחזור ויפדה. והכי קאמר, ויכול לחזור ולפדות את הפירות אם יראה דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים אינו יכול לחזור ולפדות, אלא מעלה הפירות לירושלים. והלכה כחכמים:

(ג) הַלֹקַח לְזֶרַע וְלִבְהֶמָה, קָמַח לְעֹרֹת, שֶׁמֶן לְגֵר, שֶׁמֶן לְסוֹף בּו אֶת הַפְּלִים, פֶּטוּר מִן הַדְּמַאי. מִבְּזֵיב וְלִהְלֵן, פֶּטוּר מִן הַדְּמַאי. חֵלֶת עִם הָאָרֶץ, וְהַמְדַמֵּעַ, וְהַלְקוּחַ בְּכֶסֶף מֵעֵשֶׂר שָׁנִי, וְשִׁירֵי הַמִּנְחֹת, פֶּטוּרִין מִן הַדְּמַאי. שֶׁמֶן עָרַב, בֵּית שְׁמַאי מְחַיְבִין, וּבֵית הֵלֵל פּוֹטְרִין:

שיודע לך שהוא פטור: חלת עם הארץ – שתקו לו גבל חצר, ורואה ליתנה לכהן חצר, פטור מלעשר: והמדומע – עם הארץ שנפלה לו סאה של תרומה לפחות ממאה סאין של חולין שנעשה הכל מדומע, כלומר, עירוב תרומה ונתן הכל לכהן פטור מלעשר דמאי: והלקוח בכסף מעשר שני – שלקח דמאי במעות של מעשר שני בין במעות מעשר שני של דמאי, בין במעות מעשר שני של דמאי, פטור מלעשר: ושירי מנחות – שהקומץ למזבח והשירים נאכלים לכהנים ולא חיישין שמא הביא עם הארץ דבר שאינו מתוקן: שמן ערב – שמן אפרסמון, ויש מפרשים שזן זית מעורב עם מור ואלהות ובשמים:

רע"ב – (ב) הדמאי אין לו חומש – הפודה מעשר שני של דמאי אינו נותן את החומש, משום דרוב עמי הארץ מעשרין הם, הלכך קרן למעבד בלאורייתא, איתא בדרבנן, חומש ללא מעבד בלאורייתא יאכל: ואין לו ביעור – בסוף שלש שנים שחייב לבצר כל מעשרותיו דכתיב (דברים כו) בערתי הקדש מן הבית, ולא תקנה רבנן בדמאי: ונאכל לאונן – דמעשר שני של דמאי חסור לאונן דכתיב (סם) לא אכלתי באוני ממנו ומעשר שני של דמאי לא גזרו בו: ונכנס לירושלים ויואל – נפדה ונאכל חוץ לירושלים, מה שאין כן בודאי שהמחיות קולטות, ואין יכולין לפדותו ולהוציאו חוץ לחומה לאחר שנכנס, ובדמאי לא גזרו: ומאבדין את מיעוטו בדרכים – אם היה מעשר שני של דמאי בדרכים במקום גדולי חיה ולסטים, אפילו היה דבר מועט ויכול להביאו בלא טורח ובלא הפסד, אינו חושש לו, ומניח אותו ליאבד בדרך במקום שהוא סם. ורמז"ם פירש שאם נשעה שמולך מעשר שני של דמאי לירושלים נאבד ממנו מעט בדרך אינו חושש

רע"ב – (ג) הלוקח לזרע – לקח תבואה לזרעה פטור מדמאי דאלו טבל דמאי חסור לזרע: ולבהמה – לקח מתחלה להאכיל לבהמה פטור מן הדמאי, אבל לקח מתחלה לאדם ונמלך עליה לבהמה חייב לעשר בדמאי: וקמח לעורות – לעבד בו עורות: מכזיב ולהלן – כזיב הוא סוף המקום שכבשו עולי צבל, ומשם ולהלן כבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי צבל, ולא נתחייבו בדמאי אלא הארצות שכבשו עולי צבל בלבד, הלכך מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי ולא חיישין שמא מפירות הארץ שכבשו עולי צבל הוליכו לשם, שחזקה חובה לארץ פטור עד שיודע לך שהוא חייב, וחזקה ארץ ישראל חייב, עד

חק לישראל – פרשת משפטים יום א'

(ד) הַדְּמָאִי, מְעַרְבִין בּוֹ, וּמְשַׁתְּפִין בּוֹ, וּמְבָרְכִין עָלָיו, וּמְזַמְּנִין עָלָיו, וּמְפָרְשִׁין אוֹתוֹ עָרוֹם, בֵּין הַשְּׁמֹשׁוֹת. הָא אִם הַקְּדִים מְעַשֵּׂר שְׁנֵי לְרֵאשׁוֹן, אֵין בְּכַף כְּלוּם. שְׁמֹן שֶׁהַגְּרֵדֵי סָף בְּאֶצְבָּעוֹתָיו, חָיֵב בְּדִמְאֵי. וְשֶׁהַסּוֹרֵק נוֹתֵן בְּצִמְרָה, פְּטוּר מִן הַדְּמָאִי:

ולכא: צין השמשות – של ערב שבת דספק חשיכה מעשרין את הדמאי ואין מעשרין את הולאי: ואם הקדים מעשר שני לראשון – שהפריש מעשר שני של דמאי קודם שהפריש מעשר ראשון כדי ליטול תרומת מעשר שבו אין בכך כלום, מה שאין כן בולאי דתנן ככל מלוחד אשר לויתני (סס כו) הא אם הקדים מעשר שני לראשון אינו יכול להתודות: הגרדי – האורג: חייב דמאי – שעל גופו הוא נותן וסיכה כשתיה: ושהסורק – הצמר במסרק נותן על הצמר הוי כשמן לסוך בו את הכלים, ופטור מן הדמאי:

רע"ב – (7) מערבין בו – עירובי תחומין וחלרות: ומשתפין בו – שתופי מבואות, ואף על גב דלא חזי ליה, מגו דאי בעי מפקיר לנכסיה הוי עני וחזי ליה דהא תנן מאכילין את העניים דמאי, השתא נמי חזי ליה: ומברכין עליו – ברכת המזון: ומזמנין עליו – ואף על גב דלאכל בעצירה ללא עני הוא, מגו דאי בעי מפקיר לנכסיה והוי עני וחזי ליה: ומפרישין אותו ערום – כשצא להפריש ממנו תרומת מעשר ומעשר שני יכול להפריש והוא ערום ללא בעי צרכי, לאילו בעי צרכי הא בעינן והיה מחניך קדוש (דצרכים כג)

גמרא – ברכות דף ח' ע"א

מר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום ואפילו עטרות ודיבון שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו רב ביבי בר אבבי סבר לאשלומינהו לפרשייתא דכולא שתא במעלי יומא דכפורי תנא ליה חייא בר רב מדפתי כתיב ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב וכי בתשעה מתענין והלא בעשרה מתענין אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי סבר לאקדומינהו אמר ליה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ושלא יאחד כדאמר להו רבי יהושע בן לוי לבניה אשלימו פרשיותיכו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום והזהרו בווידין כרבי יהודה דתנן רבי יהודה אומר עד שישחוט את הורדין והזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו דאמרינן לוחות ושברי לוחות מונחות בארון אמר להו רבא לבניה כשאתם חותכין בשד אל תחתכו על גב היד איכא דאמרי משום סכנה ואיכא דאמרי משום קלקול סעודה ואל תשבו על מטת ארמית ואל תעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין ואל תשבו על מטת ארמית איכא דאמרי לא תגנו בלא קריאת שמע ואיכא דאמרי דלא תנסבו גיורתא ואיכא דאמרי ארמית ממש ומשום מעשה דרב פפא דרב פפא אזל לגבי ארמית הוציאה

חק לישראל – פרשת משפטים יום א'

לו מטה אמרה לו שב אמר לה איני יושב עד שתגביהי את המטה הגביהה את המטה ומצאו שם תינוק מת מכאן אמרו חכמים אסור לישוב על מטת ארמית:

רש"י על הגמרא

מונחות בארון – דכתיב (דברים י') אשר שבת ושמתם בארון אף השבטים תשים בארון: משום סכנה – שלא יקוץ ידו: משום הקול סעודה – אף בחבורה קטנה ילא דם וילכלך את המאכל וימאס את המסובין: בלא קריאת שמע – שיהא מטהך דומה למטת ארמית: ארמית ממש – על מטת ארמית: מעשה דרב פפא – שאמרה לו שב על המטה, והיה בנה מת מוטל עליה, והיתה רובה להעליל עליו ולומר שישב עליו והרגו:

ישלים פרשיותיו – של כל שבת ושבת: ואפילו עטרות ודיבון – שאין בו תרגום: מעלה עליו הכתוב כו' – והכי קאמר קרא הכינו עלמכס בתשעה לחדש לענוי המחרת, והרי הוא בעיני כענוי היום: לחקדומינהו – לסדר כל הפרשיות בשבת אחת או בשתי שבתות: עד שישחוט את הורידין – כדי שיכל כל הדם, ולא אמר כן אלא בעוף, הואיל ונולדו כולו כאחד: מחמת אונסו – שחלה, או שנטרד בדוחק מזונות, הזהרו בו לכבוד: שצרי לוחות

זוהר – משפטים דף קכב' ע"א

תאנא, ישראל אקרון קדש, ובגין דאינון קדש, אסיר ליה לאינש, למקרי לחבריה בשמא דגנאי, ולא לכנא שמא לחבריה, וענשיה סגי. וכל שפן במלין אחרנין. תאנא, פתיב (תהלים לה) נצור לשונך מרע וגו'. מהו מרע. דבגין לישנא בישא, מרעין נחתין לעלמא:

אמר רבי יוסי כל מאן דקרי לחבריה בשמא דלית ביה, וגני ליה, אתפס במה דלית ביה, דאמר רבי חייא אמר רבי חזקיה, כל מאן דקרי לחבריה רשע, נחתין ליה לגיהנם. ונחתין ליה לעלעוי, בר אינון חציפין דאורייתא, דשרי ליה לאינש למקרי להו רשע:

ההוא גברא, דלייט לחבריה, אעבר רבי ייסא, אמר ליה פרשע עבדת. אתייה לקמיה דרבי יהודה, אמר ליה רשע לא קאמינא ליה, אלא פרשע, דאחזי מלוי פרשע, ולא אמינא דאיהו רשע. אתא רבי יהודה, ושאייל לעובדא קמיה דרבי אלעזר, אמר ליה, ודאי לא אתחייב. מנלן. דכתיב, (איכה ב) ה'ה' יי פאו'ב, ולא או'ב. דאי לאו הכי, לא אשתאר מישראל גזעין בעלמא. בגוונא דא, (איכה ב) היתה פאלמנה, ולא אלמנה, פאלמנה דאזיל בעלה לעברא דימא, ומחפאת ליה:

אמר רבי חייא, ומהכא משמע, מהתם משמע, דהוא עקרא דכלא, דכתיב, (יחזקאל א) ועל דמות הפסא דמות פמראה אדם. פמראה אדם, ולא מראה אדם. אמר רבי יצחק, פתיב, (שיר השירים ב) פתפוח בעצי היער וגו', פתפוח

חק לישראל – פרשת משפטים יום א'

וְלֹא תִפְּוֹחַ. כִּתְּפוּחַ: דְּמִתְּפָרֵשׂא בְּגִוּוֹנֵי, וּבְגִוּוֵינִין אֶתְאַחֲדָא מְלָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵלֹו לָא אֶתִּינָא הָכָא אֶלָּא לְמִשְׁמַע מְלִין אֶלִין, דִּיִּי:

הלכה – הרמב"ם הלכות קריאת שמע פרק א'

(יא) ואי זה הוא זמנה ביום מעותה שיתחיל לקרות קודם הנץ החמה כדי שיגמור לקרות ולברך ברכה אחרונה עם הנץ החמה ושיעור זה כמו עישור שעה קודם שתעלה השמש ואם איחר וקרא קריאת שמע אחר שתעלה השמש יצא ידי חובתו שעונתה עד סוף שלש שעות ביום למי שעבר ואיחר:

(יב) מי שהקדים וקרא קריאת שמע של שחרית אחר שיעלה עמוד השחר אע"פ שהשלים קודם שתנץ החמה יצא ידי חובתו ובשעת הדחק כגון שהיה משכים לצאת לדרך קורא לכתחלה משעלה עמוד השחר:

(יג) הקורא אחר שלש שעות ביום אפילו היה אנוס לא יצא ידי חובת קריאת שמע בעונתו אלא הרי הוא כקורא בתורה ומברך לפניה ולאחריה כל היום אפילו איחר וקרא אחר שלש שעות:

לע"נ

זאב חיים בן שרה, משה דוד בן סוזנה מלכה, גד גבריאל בן סוזן, סוזנה מלכה
בת שמחה, דניאלה פורטונה בת רחל, צדיקה בת שרה ז"ל